

СТАНОВИЩЕ
от доц. д-р Невяна Георгиева Фесчиева, дм

на дисертационен труд
на
д-р Екатерина Иванова Вълчева

на тема:
„Ранно детско развитие: особености и превенция на нарушенията“

Научен ръководител:
Проф. д-р Теодора Димитрова, дм

за присъждане на ОНС „доктор“ по област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление: 7.1. Медицина и научна специалност „Хигиена (вкл.трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“

Със заповед № Р-109-193/28.04.2022 г. на Ректора на МУ-Варна, проф. д-р Валентин Игнатов, дм, предвид доклад с вх.№ 102-1021/18.04.2022 г. на доц. д-р Цонко Паунов, дм, ръководител катедра „Хигиена и епидемиология“ и с решение на Факултетния съвет на ФОЗ по протокол №184/20.04.2022 г. съм определена за външен член на научното жури, а на неговото първо заседание съм избрана да представя становище за дисертационния труд на тема „Ранно детско развитие: особености и превенция на нарушенията“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в научната специалност „Хигиена (вкл.трудова, комунална, училищна, радиационна и др)“.

Кратки биографични сведения за докторантката – кариерно развитие

Екатерина Вълчева е родена в гр. Варна. **Образование.** През 1988 г. завършва със златен медал V-та гимназия с разширено изучаване на английски език. През 1996 г. завършва магистърска степен по медицина в МУ-Варна. Специализира детски болести в клиника по педиатрия в МБАЛ „Св.Марина“(1998-2001) и от 2002 г. е специалист по педиатрия. През 2000-2002 г. завършва основен двугодишен курс по хомеопатична терапия към МУ-Варна и ЦОРХ. От 2004 г. е приета в задочна аспирантура по здравен мениджмънт в Академия „Труд и социални отношения“, Москва, Руска федерация, която е прекратена в 2006 г. след изпити, зачисляване и положен докторантски минимум. От 2011 г. до 2016 г. е хоноруван преподавател по хигиена в МУ-Варна. От 2017 г. досега е редовен асистент в Катедра „Хигиена и епидемиология“. Ръководи практически занятия и семинари по медицина на бедствените ситуации, ХДЮВ, хигиена и екология (англоезично), педиатрия, СИД по клинична хомеопатия и начален курс по хомеопатична терапия. От 2019 г. е зачислена като редовна докторантка към Катедрата по хигиена и епидемиология на МУ-Варна с научен ръководител проф. Теодора Димитрова. По отношение на докторантурата е изпълнила наукометричните изисквания

на ПРАС на МУ-Варна и със Заповед на Ректора от 28.04.2022 г. е отчислена с право на защита.

Професионалният ѝ опит е трайно свързан с педиатрията: работа в болнични ЛЗ – лекар в неонатологично отделение на СБАГАЛ “Проф. д-р Димитър Стаматов” – Варна (2003-2005), клиника по детска онкохематология (2005-2011) и от 2016 г. е практикуващ педиатър в извънболничната специализирана медицинска помощ, с акцент върху консултация и профилактика.

Награди и квалификации: Награда и стипендия за млад учен-изследовател от 23-я Световен конгрес по педиатрия – Пекин 2001. Участие в работна група на СЗО “От линерана към циркулярна икономика”, Бон, Германия, 2018 г. Има многобройни участия – виртуални и присъствени – в България и чужбина в семинари, работни групи и други подобни по Детско хранене, Психоанализа в детската възраст, РДР и др.

Участия в проекти: общински проект – 2020 г. Младежка инициатива „Здраве и древни лечителски практики във Варна“ на Община Варна и Музея по история на медицината, МУ-Варна, ФОЗ - Изследователска програма в полето на археологията, историята и медицината: „Ранно детско развитие – древни артефакти със съвременен прочит; 2021 г. – The Cost of Inaction (COI) of Early Childhood Interventions, UNICEF – член на екип по проект на МУ-Варна; 2019-2022 г. – Проект № 19021/2019г (РДР – детерминанта на здравето и качеството на живот в съвременното общество), финансиран от Фонд Наука на МУ- Варна.

Д-р Вълчева е ангажирана с редица социални каузи, най-значима от която е „Зеленият морски двора на Варна“.

Владее добре писмено и говоримо английски и руски езици. Членува в Българския лекарски съюз, Съюз на учените в България, клон Варна, Българската медицинска хомеопатична организация (член на Управителния съвет), Българска Асоциация по Обществено Здраве (БАОЗ), Българската и Европейската асоциации по обществено здравеопазване.

Обобщение: Д-р Вълчева, лекар с две специалности – детски болести и ХДЮВ, има богат опит като педиатър и изследовател с фокус РДР и профилактика на болестите, непрестанно повишава квалификацията си. Подготовката ѝ по методология на научните изследвания социалната ѝ ангажираност с детското здраве увеличават капацитета ѝ за работа по поставения дисертационен проект.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният от д-р Екатерина Вълчева дисертационен труд съдържа 232 страници и е онагледен с 6 таблици, 91 фигури, 11 приложения, вкл. авторски въпросник в табличен вид и 2 таблици с резултати. Библиографската справка включва 281 литературни източници, от които 98 са на кирилица и 183 – на латиница. Добре балансиран е и включва: литературен обзор (38 страници), цел и задачи, материал и методи, резултати (99 страници), обсъждане (15 страници), изводи и приноси.

Актуалност на дисертационния труд.

Безспорни са научните доказателства за уникалността на периода на ранното детство и решаващото му влияние върху развитието – физическо, емоционално, социално, езиково-когнитивно – на детето и възрастния индивид, в който то се превръща. Затова всичко, което се случва с детето в тези ранни години е важно за целия му жизнен цикъл, за бъдещото му качество на живот. Лошият старт в ранния живот води до лошо здраве, лошо хранене, неадекватно учение. Според Комисията на СЗО по детерминантите на здравето 43% от децата под 5-год. възраст са изложени на риск от неоптимално развитие поради бедност и изоставане в растежа. По-доброто познаване на периода на ранната детска възраст дава шанс за ранни интервенции, полезността от които е несъмнена за детето, семейството, обществото.

Силна е зависимостта между здравословното ранно детско развитие (РДР) и обществения напредък на дадено общество. Концепцията за РДР се утвърди като мултидисциплинарен подход за формиране на политики за обезпечаване целите на РДР.

Оценка на Литературния обзор.

Разгърнат на 38 страници, литературният обзор засяга няколко най-важни проблема, които имат отношение към замисъла на дисертационния труд. Впечатлява със задълбоченост краткият исторически преглед на проблема за детството и разбирането му през вековете в зависимост от господстващи обществени отношения. Д-р Вълчева не само познава научните теории, но и синтезирано ги е представила с оглед влиянието им върху здравната и педагогическа практика за отглеждане на детето. Запознаването с възгледите на философи, педиатри, педагози безспорно обогатява читателя и дава теоретична основа за разбиране на РДР, необходима изходна точка за планираното изследване. В тази насока основополагащ характер има и обзорната част относно родителската компетентност, разгледана от докторантката в холистичен аспект. Изводите от литературния обзор са в основата на въпросите, които по-нататък се изследват в дисертационния труд.

Литературният обзор е богат извор на информация и знания, представлява самостоятелно теоретично изследване, което заслужава висока оценка. Бих препоръчала неговото публикуване, изцяло или частично, за да стане достояние на по-широка читателска аудитория.

Оценка на цел, задачи и методология. От многоаспектната концепция за РДР д-р Вълчева е избрала да установи значимостта на РДР в родителската общност и произтичащите от това потребности от знания, практики, компетенции и възможност за превенция на нарушенията. Резултатите от изследването да се използват с цел промоция на здравето и профилактика в ранна детска възраст и за повишаване на родителската компетентност.

За изпълнение на целта **са формулирани 6 задачи.**

Материал, методи и дизайн на проучването са прецизно разработени и описани. Качественото изследване е проведено от докторантката в общността на „Зеленият морски двор на Варна“ – пространство, определено за ранна социализация и превенция на деца от 0 до 3 години. Добре обоснован е приложеният метод „наблюдение

чрез участие”, който макар и труден и изискващ вещина от изследователя, допринася за диагностициране на проблема чрез задълбочена, нестандартизирана информация, а също и за генериране на нови идеи чрез количествени социологически методи. Количественото изследване – национално онлайн допитване с родители респонденти – се базира на въпросник, авторски продукт на екипа на проекта, финансиран от Фонд „Наука“ за измерване на значимостта на РДР в родителската общност. Въпросникът е съставен по всички правила на добрата социологическа практика, съдържа 4 типа отговори, които гарантират висока достоверност на отговорите на респондентите.

Приложените статистически методи – дескриптивни, метод на статистическото оценяване, вариационен, непараметричен, корелационен анализ са адекватни на поставените задачи и на обектите на изследването.

Методологията е силна страна на разгледания дисертационен труд и отговаря на критериите за съвременен научно изследване.

Оценка на резултатите и приносите.

Резултатите са представени акуратно според поставените задачи. Аналитично са обсъдени резултатите от „наблюдение чрез участие“ в общността на „Зеленият морски двор на Варна“, получени чрез 1448 посещения в пространството за период от 14 месеца през 2020 г. и 2021 г. Анализът показва възможностите на метода като по възрастови групи са диференцирани петте ключови елемента: дейност, среда, взаимодействия, обект, хора. Особено сполучливо се оказва приложението на Empathy Map за създаване на относително стабилна картина, която е послужила за следващия етап – количествено социологическо изследване с авторски въпросник.

Много добре са представени родителските компетенции за РДР до 3 години и 11 месеца. Получените резултати дават достатъчно информация за взаимоотношенията родител-дете-специалист. Многомерните резултати, които се отнасят главно за високо образовани родители дават възможност на докторантката да направи изводи за състоянието на РДР в българското общество:

- Съществува подценяване на ранното образование;
- Българските бащи все още утвърждават равноправното си участие в периода на РДР с цел увеличаване на ползите за майчиното, детското и семейното благополучие;
- Липсват достатъчно ясни и разбираеми за всички заинтересовани страни дефиниции за проблемите на детското развитие според тяхната важност, степен на неотложност или възможност за изчакване.
- Родителите се явяват активна страна в търсенето на достоверни източници на информация за РДР от специалистите, което е още едно основание за разработване на национални стратегии за информиране на родителите.
- Познаването на нагласите за значимостта на РДР в родителската общност е от изключително значение за осъществяване на политики в областта на промоция на здравето и предприемане на конкретни бъдещи интервенции на индивидуално и популационно ниво.

На базата на резултатите са направени заключения и препоръки за промоция на здравето и профилактика в ранната детска възраст и повишаване на родителската компетентност. Диференцирани са за: родители/нуклеарно семейство; за разширено семейство; за бъдещи родители; за специалисти; за неспециалисти, ангажирани с каузата на РДР; за популационно ниво. Препоръките са ясни и изпълними.

Дисертационният труд се отличава с богатство както на конкретни резултати, така и на информация, стимулираща размисли, които тепърва би трябвало да се осмислят. Няма съмнение, че поставените цел и задачи са изпълнени. Изразявам съгласие със самооценката на приносите – оригинални и приложни, посочени от докторантката. За особено важни считам методологичните приноси във връзка с приложените изследователски качествени и количествени методи: „наблюдение чрез участие“ и въпросник за измерване значимостта на РДР в родителската общност.

Авторефератът отразява най-съществените страни на дисертационния труд. Във връзка с дисертацията са направени три пълнотекстови публикации и четири участия на научни форуми.

Лични впечатления и препоръки.

Познавам д-р Вълчева като прецизен изследовател, с новаторски идеи и широка култура, социално ангажирана, предана на професията. Бих препоръчала по-голяма публикационна активност в български и чужди престижни списания. Да разгърне своите способности и да поеме тип "авторски контрол", доколкото е възможно, върху предложените в дисертационния труд препоръки и да съсредоточи усилия върху започнатата кауза – ранно детско развитие.

Заключение

Дисертационният труд на д-р Екатерина Иванова Вълчева на тема „Ранно детско развитие: особености и превенция на нарушенията“ по актуалност, обем и качество на разработката, както и значимост на приносите отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника на МУ - Варна за неговото прилагане. Във връзка с всичко изложено по-горе давам убедено своята положителна оценка и препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „**доктор**“ по научната специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.“

20.05.2022 г.
Варна

Член на Научното жури:
/доц. д-р Невяна Фесчиева, д.м./